

je sasvim dobro: 'da si kupim' kao i u rečenici 'odreži si kruha'. Gdje valja da se taj dativ naglasi, ondje dakako treba uzeti puniji oblik: sebi. U stavku o prof. Jacimirskome onaj je 'si' naprosto zališan. Njih je dvoje steklo, zadobilo opće simpatije. Čemu 'si' ili možda još glomazniji 'sebi'? Zato držimo sasvim pogrešnim, što Novaković, Stojanović i Živanović u svojim gramatikama i ne zapisuju oblika 'si', kao da ga nema. U tom su pogledu Maretić, Divković i Florschütz pravedniji. U njemačkim konstrukcijama, kao što su: pogledaj si ovo itd., ovaj 'si' nikako ne valja. Srpski se pisci previše boje ovoga oblika ponajvećma radi toga, što se — u južnoj Srbiji, kao izraziti bulgarizam — previše upotrebljava« (Zagreb, 1911, str. 59/60).

Tu je gotovo sve rečeno što treba reći tako da meni ne preostaje drugo nego samo da ovo mišljenje malo dopunim. Možda je *si* u štokavskim govorima zaista rijedak, ali ga ima. No ni to danas nije više tako važno. Važno je da ga nalazimo u književnom jeziku. Unatoč tome što su ga neki lingvisti žigosali pa ga jedni pisci svjesno izbjegavaju, a drugima ga lektori marljivo zatiru, i to već gotovo stotinu godina, ipak ga u književnom jeziku ima. Istina, rijedak je i u gradi Matice hrvatske i Matice srpske. Među velikim brojem potvrda za oblike zamjenice *sebe* nalaze se samo tri *si*: *Svaki narod ima takvu vladu kakvu si zaslužuje* (Stj. Mitrov Ljubiša). — ... *ovaj si može birati drugoga vladara* (Bazala). — ... *jao si ga onda tome stanaru* (Stj. Kranjčević), ali to nije vjeran odraz pravoga stanja, pa će i slika koju će nam dati Matičin rječnik vjerojatno biti pogrešna. Kao primjer dovoljno je navesti da su za građu ispisane i Novele Luke Perkovića, Zagreb, 1935, a iz te knjige nije ispisan ni jedan *si*, premda ih u knjizi ima desetak:

»*Eto, to ti je samo dokaz, da ćeš uspjeti, ako prideš» tumačio si je...* (9). — ... *po-bojav se, da to možda ne traži fijaker, za-povjedio si je, da treba smjesta prijeći na posao...* (9). — *I s visine na koju sam uza-đe da si dade zadovoljštinu, ponosno reče...* (12). — ... *predočuje si u duši kako se Ma-zaličeva crvenkasta bradica i brčići tresu od*

zadovoljstva (30). — ... *mučio se, da si sve-to protumači* (54). — *Pozajmio si ga je, kao što sam ga i ja pozajmio* (55). — *I tako si je on protumačio svoj kompromis...* (56). — *Cekin! šapnuo si je Zlatković...* (66). — *Isklesao si je divan spomenik* (161).

Pažljivim traženjem može se naći mnoštvo drugih potvrda, od kojih sam ja usput zapisao i neke druge, ali mislim da ih nije potrebno ovdje navoditi. Gramatike ih ne smiju zanemariti, bez obzira kakav sud o njima donijele. A da razloga za osudu nema, jasno je već iz onoga što je do sada rečeno, a pogotovu kad se uzme u obzir gramatički sustav kojem *si* pripada. Mislim da je zbog toga i opravdan i da je u tome njegova životnost kojom se održava. Povratna zamjenica ima naglašene i nenaglašene (enklitičke) oblike kao i lične zamjenice. Koji će se od tih oblika upotrijebiti, zavisi od sintaktičke veze i rečeničnoga naglaska. *Si* se u potpunosti uklapa u taj sustav i spomenuti je književnik to dobro osjetio. Pogledajmo posljednji Perkovićev primjer. Da je pisac stavio pun oblik, tada bi rečenični naglasak bio na *sebi*, ta bi riječ bila istaknuta, u opreci prema *tebi, njemu, Ivanu, Marku Markoviću* i svakom drugom kome je mogao isklesati spomenik. A pisac to nije htio reći pa nije htio tako ni napisati. S pravom.

Dakle, *si* ne valja upotrebljavati, kao ni *sebi*, kad je oznaka da se što odnosi na subjekat suvišna. Kad nije, tada svaki pisac može birati između *si* i *sebi* kao što bira između *ti* i *tebi, mi* i *meni*, i ostalih enklitičnih i neenklitičnih oblika iste riječi.

Bilo bi previše da se ovdje upuštamo u pitanje zašto je *si* i bez zatiranja relativno rjedi od drugih zamjeničkih enklitika. Za ovaj odgovor to i nije potrebno.

Stjepan Babić

JESU LI ŽUPNI I ŽUPSKI SINONIMI?

Čitalac A. I. iz Pazina moli da mu odgovorimo na dva pitanja:

1. Je li dobro reći »idem njemu«, »težim tomu« mjesto »idem k njemu«, »težim k tomu«?

2. Je li bolje reći »župni ured« ili »župski ured«?

Odgovor na prvo pitanje nalazi se već u članku Stjepana Vlahovića »IDEM VLADI ili IDEM K VLADI«, Jezik, II, 28. S. Vlahović izričito ne kaže, ali iz njegova članka proizlazi da je gramatički dobro i jedno i drugo, a da razliku treba tražiti samo na stilskoj razini. Misliva iznesenim u tom članku teško je išta novo dodati bez potankih i opsežnih istraživanja.

Drugo pitanje već polazi od pretpostavke da je u istoj vezi dobar i jedan i drugi pridjev, ali čitaoca zanima što je bolje.

Sama je pretpostavka dobra. S gledišta tvorbe pravilan je i jedan i drugi pridjev. Naime. oba su sufiksa, -ni i -ski, istoznačni. I jednim se i drugim izriče neki odnos prema imenici u pridjevskoj osnovi. Ali iako su istoznačni, imaju različitu raspodjelu. U jednim kategorijama dolazi samo -ski, u drugima samo -ni, a u trećima i -ni i -ski. Ukrštavaju se upravo na kategoriji općih imenica za neživo. Tu o njihovoj raspodjeli odlučuju uglavnom glasovni razlozi, djelomično i teritorijalni (na istočnom području od nekih se imenica pretežno upotrebljavaju pridjevi na -ski, a na zapadnom -ni), ali u pojedinim primjerima odlučuju i posebni razlozi.

Pri tvorbi pridjeva *župni* i *župski* glasovnih razloga nema, ali ima teritorijalnih. U jednim se krajevima upotrebljava *župni ured*, *župna crkva*, a u drugima *župski ured*, *žup-*

ska crkva. Razlozi su u višeznačnosti imenice *župa*. Ona znači: 1. sunčan kraj, 2. upravna jedinica (povijesna riječ), 3. crkveno područje, 4. geografski naziv. Ima krajeva u kojima se od *župa 1* upotrebljava pridjev *župan*, određeni oblik *župni*, u značenju 'sunčan'. Da se izbjegne homonimija, u tim se krajevima od *župa 3* upotrebljava *župski*, npr. *župski ured*, *župska crkva* oko Konjica. S druge strane kad su zemljopisni nazivi vlastite imenice, od njih se pridjevi tvore samo sufiksom -ski i od toga izuzetka nema. Kako *Župa* ima više, s pridjevom *župni*: *župa 3* izbjegava se homonimija sa *župski*: *Župa*. Tako se u Dubrovniku od *Župa* upotrebljava samo *župski* (*župski sir*, *kupus*, *župsko mlijeko*, *župski mladići*, *župski je dio magistrale već gotov*, a *konavoski nije*), a *župni* od *župa 3* (*župni ured*, *župna crkva*). Budući da je *župan*, odr. *župni* 'sunčan' danas provincijalizam, *župski* od *Župa* jedina jezična mogućnost, a *župni* od *župa 3* prošireniji nego *župski*, nema nikakva kolebanja da u književnom jeziku izričitu prednost dademo vezama *župni ured*, *župna crkva*. A tako je i učinjeno u Deanović-Jernejevu Hrvatskosrpsko-talijanskom rječniku, a prema tome i u njegovu blizancu Hrvatskosrpsko-francuskom rječniku. J. Benešić u Hrvatsko-poljskom rječniku *župski* upućuje na *župni*, ali iz svega što je rečeno jasno proizlazi da *župni* nije pravi sinonim sa *župski*.

Stjepan Babić

OSVRTI

KOJEGA SU RODA RIJEČI *AKT* I *DOKUMEN(A)T*?

U 1. broju ovogodišnjeg »Jezika« u članku Vladimira Gudkova »Duga i kratka množina kao diferencijalni semantički znak« ima ovaj odlomak:

U pojedinim riječima dvojnost množinskih oblika služi razlikovanju značenja riječi. diferencijaciji homonima. Uporedi: akt -- mn. (a k t a »službeni spisi«)

a k t i — »akcija, postupci«

a k t o v i — »slike koje predstavljaju golo tijelo.«

Navedeni oblik a k t a nominativ je množine, i to imenice srednjega roda, dok je ista riječ u jednini muškoga roda. Čini mi se neobičnim za ovu kategoriju riječi da ista riječ može imati u jednini jedan rod (muški), a u množini drugi (srednji: ova akta, službena akta i dr.), iako ima riječi koje su u jednini muškoga roda, a u množini se vla-